

GONDOLATOK A FENNTARTHATÓSÁGRÓL

Ha nem alakult volna ki az emberiség, az emberi kultúra, amelyet eddigi rövid története során csak a saját fajának, illetve fajon belüli csoportosulásainak a fennmaradása érdekelt, akkor nem lenne szükség erre a gondolatsorra sem. A Föld élővilága, a bolygónkon élő fajok és élettelen természet összessége ugyanis egy egységes, élő, önszabályozó rendszerként alakult ki, amelynek nem lenne szüksége egyetlen faj képviselőinek mesterséges beavatkozására sem ahhoz, hogy fennmaradjon. A gondolkodó ember faja azonban kialakult és a faj képviselői a saját fennmaradásuk szempontjából hasznos és haszontalan jelzőkkel (pl.: ehető, nem ehető; ismerjük, miként nyerhető belőle energia, illetve nem tudjuk róla) látták el a Földön élő többi fajt, s az élettelen természet alkotóelemeit. E minősítés alapján az emberek egyes fajokat módszeresen vagy tudatlanságból kiirtottak, egyeseknek csak tönkretették az életterét – pusztulásra ítélve őket, egyes fajokat pedig degeneráltak, s megbontották mindezzel a természet egyensúlyát. Ha tehát nem alakult volna ki az élelmiszer beszállítására törekvő, s egyre több energiát habzsoló emberiség, akkor a tartósan fenntartható fejlődés fogalmáról sem kellene gondolkodnia egyetlen földi faj egyetlen tagjának sem.

Csakhogyan itt vagyunk és jól elbaltáztuk magunk körül a világot, s ezért most különféle elméleteket gyártunk arról, hogyan lehet tartósan fenntartható és fejlődő rendszereket modellezni és működtetni az emberiség fennmaradása érdekében. Vannak „modellezők“, akik tevékenységük közben tudatosítják, hogy a rendszerük (modelljük) része a bolygónkon zajló folyamatok rendszerének, és belátják, belülről, a rendszer részeként képtelenek megismerni annak összes összefüggését, és ezért megpróbálják enyhíteni a maguk kisebb rendszere által a természeti környezetre kifejtett hatást, megpróbálnak harmóniában élni vele (kisebbségként beilleszkedni, integrálódni a környezetbe). Mások (a többség) abban a hitben ringatják magukat, hogy ismerik a bennünket körülvevő világot, s képesek belülről szabályozni a Föld élőrendszerének folyamatait – folytatva és ápolva ezzel az emberi kultúra hagyományait. Ezek a szabályozási törekvések – legyőzzük a természetet – oda vezetnek, hogy megszüntetjük bolygónkon az emberi lét feltételeit, hogy helyet adjunk a tőlünk jobb alkalmazkodó képességgel rendelkező, életképebb fajoknak – véget ér az emberiség projektje. Ez ellen lehet tiltakozni, és vitába is lehet szállni ezzel a feltevéssel, de a dolgok ettől függetlenül tovább haladnak a maguk útján.

A tudásnak két szintje van: az egyik a bolygónk rendszerének egy-egy eleméről szerzett parányi ismeret, a másik pedig a bölcsesség - az említett ismeretek felhasználásának, vagy fel nem felhasználásának tudása. Az első szint például az, hogy ismerjük az „atombomba titkát“, a bölcsesség pedig az, hogy használjuk vagy nem... A tudás egyéni ismereteken alapszik, a bölcsesség a közösség hagyományaiból táplálkozó tapasztalat. Egy falu, város, városrész, kistérség, régió, földrajzi terület környezeti állapotának sorsa az ott élő emberi közösség által kifejtett hatásoktól függ. Ha a közösség megszűnik, a bölcsesség feledésbe merül, a közösség pedig egyéni érdekeket hajszoló emberek csoportjává válik, akik „lelakják“ az adott földrajzi területet. Ezután az erősebb, agresszívabb emberi egyedek odébbállnak munka után nézve, tönkretenni egy következő, még egyelőre jobb állapotban megmaradt térséget, csak az öregeket és gyengéket hagyva hátra. Ilyen lelakott helyek például a környezeti katasztrófákkal sújtott területek, kifosztott ásványi lelőhelyek körzetei, vagy a bérkiadások csökkentése érdekében odébbvándorló nagy ipari konzorciumok miatt elnéptelenedő térségek. Ezekben a lelakott térségekben már megfigyelhető „az ember utáni élet folyamata“ is, elég megnézni Csernobil környékét, ahol az atomkatasztrófa miatt minimálisra csökkentek az emberi lét fennmaradásához szükséges feltételek.

Az emberiség számára egyedül a közösségek által generációról generációra hagyományozott bölcsesség, szokások, tapasztalatok jelentik a fennmaradás esélyét. Az emberi közösségek tartósan fenntartható fejlődése olyan bölcs értékeken alapszik, mint a felelősségérzet, bizalom, mértékletesség, tisztelet, áldozatvállalás, alázat, együttérzés. A civil szervezetek intézményesített emberi közösségek, úgy működnek, mint az állam, vagy egy megyei, ill. települési önkormányzat – olyan szerveik vannak, amelyek az állami szervekhez hasonló szerepet töltenek be (törvényhozó

testület - közgyűlés, kormány - vezetőség, számvevőszék - ellenőrző bizottság, bíróság – etikai bizottság stb.), saját költségvetésük van - egyik bevételi forrásuk a tagsági díj (adó). Ezekben az intézményesített közösségekben az emberek tulajdonképpen azt az ideális államformát élik, valósítják meg, amelynek legfőbb jellemzői a demokratikus döntéshozatal, az átláthatóság, a tolerancia, a szolidaritás, a felelősségvállalás, a kiszámíthatóság, valamint a függetlenség és szabadság iránti vágy – a civil szervezeteknek joguk, lehetőségük van minden olyan modellt, elképzelést kipróbálni, amit az állam nem tehet meg, mert megkötik a kezét az egymással szembenálló politikai irányzatok, vagy egyes gazdasági csoportok érdekei, hatalmi harcai. A civil szervezeteket tulajdonképpen inkubátorokként is felfoghatjuk, ahol az embereknek lehetőségük van elsajátítani azokat a demokratikus mechanizmusokat (a kötelesek teljesítése mellett részvétel a döntéshozatalban és hatékony számonkérés), amelyek egy igazságos és egészséges államnak lehetnének a jellemzői. Ha egy civil szervezet elveszíti ezeket a tulajdonságait a tagsága elfordul tőle, s a szervezet megszűnik. Ha összehasonlítjuk a civil szervezeteket az állammal, illetve egy közösséggel, akkor a civil szervezet az állam és a közösség között helyezkedik el – valahol félúton. Működési struktúrája szinte megszólalásig hasonlít az államéhoz, értékrendje viszont inkább a közösségi értékek felé hajlik. Ha egy civil szervezet vezetőinek és tagságának szemlélete eltávolodik a közösségek által ránk örökített bölcseségektől, értékrendtől, akkor működési mechanizmusa és értékrendje a különféle érdekcsoportok által manipulált államéhoz kezd hasonlítani. De most már vegyük górcső alá a valóban minden tekintetben érvényes tartósan fenntartható fejlődés fogalmát.

A fenntartható fejlődés egyik általános definíciója az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében olvasható. Ez a gazdasági növekedés olyan új korszakát vázolta fel, amely szerinte a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít és megőrzi a természeti erőforrásokat. A jelentés szerinti definíció: **„a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékének esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket”**. Ez a meghatározás, sajnos, túl emberi és túl általános, vagy inkább alibista. Az ökológusok szerint ugyanis, ha a „jelen szükségletei kielégítésének” tempója stagnálna, már az is az emberi faj életben maradásának ellehetetlenülését eredményezné. Egy másik, egyszerűbb definíció szerint: **„a fenntartható fejlődés a gazdasági, társadalmi és környezeti érdekek harmonizációja”**.

A kisebb földrajzi területen – régióban, de főleg kistérségben vagy településen – működő civil szervezetekre fokozottan jellemző a fenntarthatóságra való törekvés is, mivel ezeknek az intézményesült közösségeknek a tagjai érzelmileg kötődnek az adott földrajzi területhez, igyekeznek megóvni a környezetükben található élő és élettelen természetet, valamint kulturális-történelmi emlékeket, s ápolják a hozzájuk fűződő hagyományokat. Egy-egy sziklához, természeti jelenséghez, folyóhoz, növényhez, állathoz vagy épülethez fűződő monda, vagy legenda tulajdonképpen a helyi közösség elődeinek kódolt üzenete, hogy védeni, óvni kell a történet tárgyát és annak környezetét. Ezeknek a közösségeknek a tagjai sokkal nyitottabbak a környezettudatos viselkedésre is, mivel ők azon az adott helyen akarják leélni az életüket, s arra törekszenek, hogy a gyermekeik is ott találják meg a boldogulásukat. Ez pedig csak az utódok számára is egészségesen hagyott környezeti és jól működő társadalmi feltételek mellett képzelhető el. A természeti környezet állapota, a közösség állapotának fokmérője is. A közösség állapota pedig egyúttal a tartósan fenntartható fejlődés egyik lehetséges indikátora. Helyi közösség nélkül nincs értelme fenntarthatóságról beszélni egy-egy térségben.

Ami a helyi gazdaság állapotát illeti, az a környezet állapotához hasonlóan szintén a közösség életképességétől, összetartásától, egészséges voltától függ. E témával a szivárványgazdaság című fejezetben fogunk bővebben foglalkozni.

Egyetlen térség fenntartható fejlesztése azonban nem állítja meg a földi élet ellehetetlenülését az emberiség számára. Az Európai Unióban például hiába törekszünk a környezetkímélő viselkedésre, ha közben a fejlődő, vagy kevésbé fejlett országoknak passzoljuk át a problémákat, a globális folyamatok akkor is elérnek bennünket. A Föld olyan, mint egy nagy csónak, ha mindenki abba az oldalába tódul, amelyik oldalon kevésbé érzékelhető a hullámok

csapkodása, akkor felborul, ha pedig az erősebbek csak a gyengébbek ülései elé piszkítanak, egy idő után attól is ellepi az ürülék az egész csónakot. A tartósan fenntartható fejlődés kulcsa tehát a közösségek újjáélesztésében (revitalizációjában), a többi közösség és az utánunk jövő generációk sorsa iránti felelősségérzet tudatosításában, az egymásba vetett kölcsönös bizalomban, az alázatban, a mértékletességben, a másság és sokszínűség tiszteletében, az áldozatvállalásban, az együttérzésben, valamint a tapasztalatok és erőforrások önzetlen megosztásában rejlik.

Az alábbiakban egy civil fenntarthatósági szótár összeállítására vállalkoztam. Az ötletet a Magyar Telekom Csoport által interneten is megjelentetett Fenntarthatósági Szótár – Útmutató a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos szóhasználatához“ című kiadványból merítettem.

Diverzitás – sokszínűség

A diverzitás változatosságot, különbözőséget, sokszínűséget jelent. Egy civil szervezet annál sikeresebb, minél több különböző típusú ember található tagjai, önkéntesei sorában. Egy szervezeti hálózat hatékonyságához, sikeréhez, újtó készségéhez és problémamegoldó képességéhez szintén jelentősen hozzájárul a hálózatot alkotó szervezetek tevékenységének sokszínűsége. Ebből fakadóan alkalma van a szervezetek tagjainak olyan készségek elsajátítására, mint például:

- az emberiségen belüli, kultúrák közötti és természeti környezetben létező kölcsönös egymásrautaltság megértése és méltányolása
- az általunk elfogadottól különböző minőség és tapasztalatok kölcsönös tisztelete
- annak megértése, hogy a sokszínűség nemcsak a létezésben, de az ismeretekben rejlik különbözőséget is jelenti
- annak felismerése, hogy a személyes, kulturális és intézményi diszkrimináció (hátrányos megkülönböztetés) egyesek számára előbbséget teremt és tart fenn, míg mások számára hátrányt

Kooperáció – együttműködés

Az együttműködés az energiafelhasználás hatékonyságának növelését, azaz az erőforrásokkal történő takarékos bánásmódot szolgálja. A civil szervezetek szempontjából ennek a bölcsességnek a megfogadása elősegíti azt, hogy a szervezetek ne ugyanazt a tevékenységet folytassák egy adott földrajzi területen, ami az energia pocsékolását jelentené – pl.: két szervezet egyszerre végez felmérést egy adott régióban a fenntartható idegenforgalom elemzése céljából – kétszer annyi papír fogy el a kérdőívekre, kétszer annyi üzemanyag ég el a személyes lekérdezés során, kétszer annyi számítógép fogyaszt energiát ugyanannak az egy célnak az érdekében.

Szubszidiaritás

A szubszidiaritás elve szerint minden döntést azon a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni, ahol az optimális informáltság, a döntési felelősség és a döntések hatásainak következményei a legjobban láthatók és érvényesíthetők.

Szivárványgazdaság - kooperáción alapuló helyi pénzügyi kezdeményezések

A helyi szinten meghozott határozatok teljesítéséhez anyagi források szükségesek. Ezeket a pénzeszközöket – a polgárok és vállalatok által befizetett adókat - azonban az állam (amelyet különféle érdekcsoportok irányítanak) nem mindig osztja el ésszerűen. Vajon mit tehet a helyi közösség azért, hogy mégis megteremtse a céljai megvalósításához szükséges anyagiakat? Ha az állam nem hajlandó igazságosan elosztani a rábízott adókat, a helyi közösségeknek arra kell törekedniük, hogy helyben a saját régiójukban tartsák meg a megtermelt anyagiak jelentős részét. Ezt különféle kooperáción alapuló helyi pénzügyi kezdeményezések segítségével tudják megvalósítani

A fenntarthatóságról a közösségfejlesztők egyesületének honlapján (www.kozossegfejlesztes.hu) fedeztem fel több írást. A kooperáción alapuló helyi pénzügyi kezdeményezésekről Almássy Tamás tollából származik az egyik legérdekesebb tanulmányt. Az alábbiakban részletet olvashatnak az

említett honlap adattárában található tanulmányból:

„A helyi közösségeknek függetlenednie kell a világgazdaságtól.

Ez a függetlenedés azt is jelenti, hogy elszakadunk a jelenlegi gazdasági logikától, új elvek alapján gondoljuk végig helyi dolgainkat. Ez a lépés összhangban van a holisztikus gondolkodás Dauncey által meghirdetett változatával, a szívárvány-gondolkodással. Bárcsak a kabát újragombolásáról van szó, ez talán a legnehezebb, mert a gazdasági gondolkodásunk legmélyén lévő fogalmakat (pénz, tőke, kamat, nyereségesség) kell újra gondolnunk, pontosabban meg kell fogalmaznunk azokat a célokat, amelyek alapján ezek a gazdasági fogalmak értelmet nyernek. Ez a program is visszavezethető Schumacherre, aki szerint még a gazdasági elemzés megkezdése előtt, a meta-közgazdaságtanban megfelelő célokat kell megfogalmaznunk a gazdaság számára.¹

A függetlenedés programja nem jelent teljes elszakadást, csak a közösség gazdasági kulcsfolyamatai feletti ellenőrzés visszaszerzését. A Közösségfejlesztők Egyesületének lapjában² olvastam egy tömör összefoglalást arról, mire kell a gazdaságfejlesztés során tekintettel lenni. Halász Tibor véleménye szerint a helyi közösség abban érdekelt, hogy:

- *a helyben maradó hozzáadott érték (a munkabérek, profit, adók azon része, amit helyben költenek el vagy fektetnek be újra) nőjön*
- *a helyben maradó vagyon (az a beruházás, amit nem vihetnek el levonva belőle a helyi erőforrásokból elhasznált vagy károsított rész értékét) nőjön*
- *a helyi piacot ő ellenőrizze, azaz a helyi gazdaságra vonatkozó lényeges döntéseket helyben hozzák meg*

Ez a felsorolás szerintem alapvetően fedi Douthwaite célkitűzéseit.

Ezek után az a kérdés, hogy elfogadjuk-e a programot is, ami ezekből a célokból következik:

A helyi gazdaság függetlenítéséhez a legfontosabb a pénzügyi függés csökkentése.

Jelen pillanatban a legközvetlenebb függést a világ eseményeitől a pénzügyi kötelek jelentik. Ezért a legfontosabb feladat, e kötelek lazítása. A dolgozatom második és harmadik része olyan kezdeményezések vizsgálatával fog foglalkozni, amelyeknek ez a deklarált célja.

Az energia ellátás függetlenítése a következő, és az alapvető élelmiszerek és ruházat biztosítása csak ezek után következik.

Douthwaite nem forradalmár, ez szerintem ebből a sorrendből is következik. Az elszakadás legdemokratikusabb módja az, amit az emberek maguk vezényelnek le. A helyi pénz- és finanszírozási rendszer megteremtése biztosíthatja, hogy az energia, az alapvető élelem és ruházat biztosításának súlypontja "szerves" módon, azaz nem előírások, hanem sokkal inkább piaci folyamatok révén kerüljön át a helyire. Ez az elképzelés egy jó példa arra, hogy a piaci erőknek nagyon is meg van a helyük a várt kisközösségi alapú társadalomban. Csak nem kell eltéveszteni a szerepüket. Nem a társadalmi célok

¹A kicsi szép, 50-51. oldala alapján

² Halász Tibor, 1991 "Kultúra, közösség, gazda(g)ság, életminőség" Parola X.évf. #1. pp16-17

kijelölése a feladatuk, hanem a gazdasági célok hatékony elérése.

Itt, a fejezet végén még szükségesnek tartok egy kitérőt beiktatni, mivel a második és harmadik fejezetekben bemutatott eszközöknek egyik fontos hatása, hogy a helyi fogyasztást ösztönzik. A fogyasztás ösztönzése azonban fenntarthatósági problémát jelent:

A forgalom, a fogyasztás fenntartható ösztönzése?

Túlfogyasztó világunkban furcsán hathat, hogy a globalizáció, a környezetrombolás ellen küzdő emberek olyan megoldásokat támogatnak, amelyek fogyasztásra ösztönöznek. Szerencsére ez a megfogalmazás nem pontos, mert HELYI fogyasztásra ösztönöznek, s a különbség lényeges.

- 1. Kénytelenek vagyunk elfogadni, hogy (egyelőre) a fejlett országokban élő emberek nagy többsége sokat akar fogyasztani. Ha legalább annyit sikerülne elérni, hogy az eddigi behozatal egyre nagyobb részét helyi termékek váltsák ki, és a maradék pedig egyre közelebbi országokból érkezzon, akkor legalább a nemzetközi áruszállítás mértékét lehetne egyre jelentősebben csökkenteni. Az járulékos remény, hogy a csökkenő volumen miatt a szállítás fajlagos költségei nőnének, a messziről jött áru drágulna, ami talán tovább csökkentené fogyasztásukat.³*
- 2. Hosszú távon is lehet jó hatása a helyi fogyasztásra való áttérésnek. Könnyebb igazodni egy terület eltartó-képességéhez, amikor napi kapcsolatban vagyunk vele, ott élünk, mint amikor a média közvetíti távoli tájak pusztulását és ebben való felelősségünket. Ezzel kapcsolatban az ad halvány optimizmusra okot, hogy ma a fejlett világ túlfogyasztása kényszeríti a harmadik világ lakóit hazájuk és saját maguk kirablására. Ha a helyi fogyasztás korszaka beköszöntene, ez az óriási keletről nyugatra, délről északra tartó transzfer csillapodhatna. Az a nyomás, ami ma az elmaradott térségek lakóin van, enyhülne. Talán még arra is van esély, hogy felélesszék azt a bölcsességet, amellyel hagyományos kultúráikban együttéltek a természettel. A fejlett világ fogyasztási szintje a hangsúly helyire történő tolodása esetén óhatatlanul csökkeni kezdene. Nyugaton a fogyasztói és környezeti tudatosság szintje és a sokakban jelenlévő csömör ugyanis együtt elég lehet ahhoz, hogy ez a hangsúly eltolódás ne a környezet újra fokozódó kirablásához vezessen, hanem a fogyasztás csökkenéséhez.*

Összeségében azt lehet mondani, hogy jelenleg nem tűnik könnyen megvalósíthatónak ez a stratégia sem, a radikálisabb és több eredménnyel kecsegtető programok azonban még kevésbé ültethetők át a gyakorlatba. Fentiek alapján én úgy látom, egyelőre nyugodt lelkiismerettel dolgozhatunk azon, hogy az importot kiváltó helyi fogyasztást ösztönözzük.“

Az idézett írásban több konkrét kooperáción alapuló helyi pénzügyi kezdeményezésről is olvashatunk. Néhány példa a sok közül:

Kalákakör

A kalákakörben résztvevők egymásnak különféle szolgáltatásokat, anyagi javakat nyújtanak, s ezeket a tranzakciókat egy belső elszámolási egységben nyilvántartják. Ezt a belső elszámolási egységet szokásosan zöld pénznek nevezik. Ezt a helyi kereskedelmet elősegítő rendszert az

³Ez azzal is járna, ami kevésbé pozitív, hogy tovább nőnének a társadalmi különbségek. Sok minden, ami ma "közöccik", újra csak a gazdagok számára lenne elérhető.

angolszász nyelvterületen LETS, a franciáknál SEL, a németeknél általában Talentum rendszer néven ismerik. Magyarországon, az Almássy Tamás által használt kalákakör és szívettségbank elnevezéseken kívül terjed a KÖR (Közösségi Önségítő Rendszer) név is.

Az alábbi két példa pedig **Guy Dauncey** magyarul a Göncöl Kiadó által 2001-ben kiadott „**Összeomlás után - a szívárványgazdaság kialakulása**“ című könyvéből származik:

Conemara

Írország nyugati partján, Ballinakill egyházközség lakosai, akik körülbelül 320 négyzetmérföldnyi területen szétszórtan élnek, először az 1970-es évek elején gyűltek össze, hogy megtárgyalják, mit kezdenének problémáikkal. Falvaik rendkívül távol voltak egymástól, a farmok kicsik, a termőföldek pedig rosszak. 1971-ben elhatározták, hogy Conemara West Ltd. néven közösségi tulajdonú fejlesztési társaságot alapítanak. Egyik első akciójuk során 13 000 fontot gyűjtöttek össze 500 helybelitől, és kilenc önellátó zsúpfedeles üdülőt építettek, melynek ők maguk lettek a részvényesei. Az ilyen üdülőket gyakran kívülálló birtokolják, a bérleti bevétel pedig Corkba, Dublinba, vagy Londonba vándorol. A bérleti díjat maguknak megtartva, vissza tudták fizetni adósságaikat és tőkegyűjtésbe kezdhettek. Következő lépésük egy Teach Ceoil, vagyis egy társadalmi és kulturális események, valamint hagyományos ír zene-, dal- és táncanfolyamok színhelyéül szolgáló központ felépítése volt. Az együttműködésen alapuló közös munka megtanulása hasonlít az izmok fejlesztéséhez — először fájdalmas lehet, de ahogy erősödnek az izmok, egyre nagyobb önbizalomra és erőre teszünk szert. 1978-ban megvettek egy hatalmas régi ipari iskolát 21 000 fontért, a teljes összeget helyben teremtették elő, majd helyreállították közösségi használatra. Az épület a fejlesztési társaság bázisaként szolgál, és helyet biztosít a Farmer Szövetkezetnek (1983-ban alapították), a hitelegyletnek (1970-ben alapították, 420 tagja, 220 000 font aktívuma van), a Halgazdasági Szövetkezetnek (1980-ban alapították), az orvosi rendelőnek, egy sportközpontnak, nyilvános könyvtárnak, a Connemara West és más helyi cégek hivatali helyiségeinek, egy boltnak, és egy kávézónak. A helyiségeket használó cégek között megtalálhatók keramikus, ónedény-, patchwork (különböző színű szövetdarabokból összevarrt takaró) készítő kézművesek, egy kovács, egy fazekas és egy faesztergályos.

Mondragon

Mondragon Észak-Kelet-Spanyolország baszk tartományának egy városa, a nyugati Pireneusokban. Az 50-es évek közepétől kezdve a helyiek először egy fémipari szövetkezetet, majd egy szövetkezeti bankot, s aztán további szövetkezetek hálózatát hozták létre. Ma, 1988-ban közel 20 000 ember dolgozik, több mint száz különálló, de egymáshoz kapcsolódó szövetkezetben, amelyek hűtőszekrények és tűzhelyek gyártásától kezdve a bank, egy technikai kutatóintézet, egy főiskola és egy szociális biztonsági rendszer irányításáig mindennel foglalkoznak. A 80-as években Európán belül Spanyolországban volt a legmagasabb (25 %) a munkanélküliség. A környező Baszkföldön tapasztalható hasonlóan nyomasztó körülmények (30 000 munkanélküli) ellenére, Mondragonban nem voltak üzleti kudarok, és csak harminc munkanélküli volt ráutalva saját szociális és segélyprogramjára.

A szövetkezetek ezeket az eredményeket a kölcsönös támogatás stratégiájának kialakításával érték el. Az új vállalkozásokat két éven keresztül gondosan ápolva segítik világra jönni. A képzést, a termékfejlesztést, pénzügyi támogatást és piackutató háttérrel másodlagos szövetkezeteken keresztül látják el. Minden egyes szövetkezetre hárul valami felelősség az egész közösségnek és gazdaságának jólétéért.

A tagszövetkezetek tőkéjük 20 %-át egymás vállalkozásaiba fektetik, egymástól veszik a termékeket és a felszerelést, segítik a technológia áramlását, különleges vásárlásokhoz csoportba tömörülnek, és munkaerejük legalább 25 %-át szükség esetén szabadon mozgatják egymás között. Hogy a vállalkozások helyi tulajdonát biztosítsák, és elejét vegyék a külső részvényesek

nyomásának, akiket nem érdekel a szélesebb közösség érdekeinek filozófiája, minden dolgozónak, aki valamely mondragoni szövetkezetbe belép, részvényessé kell válnia az adott szövetkezetben. Több, mint 2 000 fontba kerül a belépés egy szövetkezetbe, ezt kölcsönrel oldják meg, majd levonják a fizetésből. Nyugdíjba vonuláskor a mondragoni dolgozóknak részvényeiket el kell adniuk, amelyek addigra 20-30 000 fontot érnek. Mondragonban a tőkeigényt a helyi hitelszövetkezeten keresztül elégítik ki - ez a Caja Laboral Popular, amelynek 400 000 tagja, 133 helyi fiókja és 70 millió font vagyona van. A helyi életben meghatározó szerepet játszik a bank, a helyiek megtakarításait saját közösségük és gazdaságuk fejlődésébe fektetve be, és tevékenyen részt vállalva az általa támogatott szövetkezetek munkájában. A bank, ha már egyszer pénzt fektetett be egy szövetkezetbe, nem sajnálja a fáradságot arra, hogy biztossá tegye a szövetkezet sikerét, és segít intelligens és tájékozott döntéseket hozni a világpiacra. Az Ularco és a bank Központi Döntéshozó Osztálya között a mondragoni szövetkezetek egy "megaagyat" hoztak létre, mely bonyolult gazdasági elemzések segítségével képes előre gondolkodni, és megoldásokat keres a felmerült problémákra, mielőtt azok túl súlyossá válnának, pont úgy, ahogy az akupunktúrát végző érzékeli és kijavítja az egyensúlyzavarokat a kényes emberi energiamezőben, mielőtt még betegségek vagy panaszok formájában jelentkeznenek. A kölcsönös támogatásnak ez a bonyolult folyamata áll a mondragoni szövetkezetek bámulatos eredményeinek hátterében: nem létező üzleti kudarc és szinte nem létező munkanélküliség a viharos gazdasági időszakokban. Mondragon sikere mögött egy spirituális alapokon nyugvó látomás fekszik. „Inkább gazdagabb közösségeket teremtsünk, mint gazdag egyéneket”, így hirdeti magát a Caja. Don Hose, aki az egész hálózat kezdeti támogatója volt, ezt írta: „Az üdvösséget közösségi cselekvéssel lehet elérni, ami magába foglalja a gondolkodás, az újítás, és a szolgálat képességének fejlesztését”. Hose aktívan hisz benne, hogy a világ átalakítható. "Cselekedjünk reálisan a lehetséges határokon belül" - vallja ő.

FENNTARTHATÓ ADOK-KAPOK

Mivel vizsgálatunk tárgya a fenntartható fejlődés, az alábbiakban bemutatunk egy olyan regionális támogatási rendszert, amely sikeresen működik Szlovákia egyik leghátrányosabb járásában.

A Rimaszombati Fundament Polgári Társulás támogatási rendszere - regranting

Program: Segítsük egymást!

A rendszer, alapfogalmak

A független, regionális, támogatási rendszer alternatívát jelent a helyi kisközösségek számára megteremteni saját forrásait azokra a tevékenységekre, amelyeket külső forrásokból nem tud kifinanszírozni.

A társulás támogatási alapja pénzügyi forrásokat gyűjt annak érdekében, hogy transzparens pályázati rendszerén keresztül újra elossza őket a járás területén.

A támogatási rendszer küldetése: Segíteni a járás szociális és gazdasági tőkájének növelését.

A támogatási rendszer főbb jellemzői:

- világosan behatárolható területen működik,
- egyértelműen megfogalmazott célcsoportokat támogat,

- egyértelmű feltétel rendszerrel rendelkezik,
- független támogatási forrásokkal rendelkezik,
- transzparens döntéshozatallal rendelkezik,
- betartja és betartatja a rendszer összeférhetlenségi politikáját, stb.

1. világosan behatárolható területen működik:

A támogatási alap forrásait kizárólag a járás területén lehet felhasználni/elkölteni. Ezzel a feltétellel a társulás a helyi gazdaságot kívánja támogatni.

2. egyértelműen megfogalmazott célcsoportokat támogat:

A meghirdetett pályázati fordulóban csak a járás területén működő civil szervezetek, önkormányzatok, kistérségek és tevékeny polgárok, legalább három főből álló csoportjai vehetnek részt.

Ez a feltétel nem teszi lehetővé, hogy a forrásokat mások használják fel, mint azok, akik adományaikkal segítették az újraosztható források megteremtését.

3. feltétel-rendszer

A rendszer, olyan ötlet megvalósítását kívánja támogatni, amely közhasznú a helyi polgárok, közösség és helység számára, ahol megvalósításra kerül, kizárólag önkéntes munkával.

Az ötlet megvalósításába minél több helyi polgárnak kellene bekapcsolódnia és az eredménye hosszú távú, kell, hogy szolgáljon a helyi közösségnek. Elindíthatja a helyi közösség tagjainak érdeklődését is a támogatott ötlet iránt.

4. független támogatási forrásokkal rendelkezik

E sorok írójának nem tisztje eldönteni, létezik-e független pénzügyi forrás. Tökéletes esetben olyan a rendszerbe került forrásokra gondolunk, amelyek nem korlátozzák a szervezet támogatási stratégiáját. Ilyen lehet a szabad felhasználás céljára kapott adomány, vagy a névtelen adomány, amelyet a szervezet saját belátása szerint költ el céljai elérésére.

5. transzparens döntéshozatal

A rendszer által támogatott tervezetek listáját nyilvánosságra hozzuk – helyi sajtó. A nyilvánosan közzé tett tájékoztatók a támogatott nevét, összeget és hogy mire kapott támogatást tartalmazzák.

6. összeférhetlenségi politika

- a) a Fundament Polgári Társulás alkalmazottjai, tisztségviselői és a hozzájuk közelálló személyek a rendszerhez nem folyamodhatnak támogatásért
- b) a beérkezett pályázatokat 5 tagú bizottság ajánlja támogatásra, melynek tagjaira szintén vonatkozik az összeférhetlenségi politika a) pontja

Esettanulmány

A Fundament Polgári Társulás 1997 óta tevékenykedik Rimaszombatban és Gömörben.

Küldetése: a gazdasági, a társadalmi és a szociális problémák alternatív megoldásának keresése és alkalmazása egyedi esetekben.

Előzmények

A szervezet tevékenységi területei, közé tartozik a civil szervezetek és kezdeményezések segítése, amelynek egyik eleme a konzultációs lehetőség biztosítása valamint a tanácsadás a szervezet által működtetett civil információs központban. A konzultációk és a tanácsadás közben a szervezet munkatársai hamar szembesültek azzal a jelentkező igénnyel, hogy a régióban nincs kialakítva olyan támogatási rendszer, amely pénzügyi adományokat gyűjt és oszt újra. A rendszer kialakítása mellett szólt nagyon sok érv, de főleg az, hogy nagyon sok kitűnő civil kezdeményezés marad meg ötlet szinten helyi források hiányában. A helyzet ugyanis az volt, hogy a hasonló kevesebb forrást igénylő kezdeményezésekre szinte lehetetlen volt támogatást szerezni azoknál a külföldről kapott pénzügyi forrásokat újra elosztó szervezeteknél, akiknél a pályázható összeg alsó határát sem érte el az ötlet megvalósításához szükséges összeg. A civil szervezetek főleg számítógépeket, iroda berendezésre szerettek volna pénzt szerezni, a tevékeny polgárok pedig kulturális tevékenységre, fásításra, zöld területek kialakítására, játszóterekre szerettek volna támogatást kapni. Mivel a térségben felmerülő igény kielégítése egybecsengett a szervezet küldetésével és céljaival, kidolgoztuk a pályázatot, kialakítottuk a rendszert, és támogatót kezdtünk keresni a pályázat megvalósításához.

A rendszer beindul

A Pozsonyban működő ETP – Szlovákia Filantrópia programjába passzolt bele a pályázatunk, amely az Amerikai Fejlesztési Ügynökség (USAID) végső jóváhagyásával 2001-ben kezdett megvalósulni. A pályázaton keresztül sikerült biztosítanunk a támogatási program intézményi hátterét, valamint az újraosztható összeg felét, ugyan akkor köteleztük magunkat arra, hogy az összeghez ugyanannyit biztosítunk elosztásra helyi forrásból. A társulásnak a régióban nagyon jól sikerült megértetni a rendszer előnyeit, s így több adományt gyűjtöttünk a helyi önkormányzatok, vállalkozók, egyéni adományozók és a 2%-ból, mint amennyire a pályázatban köteleztük magunkat. A rendszer működésének első évében 240 ezer koronával támogattuk meg a civil szervezetek, önkormányzatok tevékeny polgárok hozzáánk beérkezett pályázatait, amely olyan presztízst vont maga után a helyi közösségekben és a térségben, hogy hiba lett volna a kialakított rendszert tovább nem működtetni.

A rendszerből program

Az elkövetkező évben már a rendszert 5 éves programszintre emeltük (2006-ig), kibővítve új elemekkel: lakótelepi program, környezetvédelem, adományozók klubjának tevékenysége stb., amely még hatékonyabbá tette a rendszer működését és fenntarthatóságát. A program neve: Segítsük egymást! A választott név már sejteti a program ambiciózus szándékát: hosszú távú, közösségi önszegélyezéssé fejleszteni magát, amely fenntarthatóan biztosítsa a térség szociális-gazdasági tőkéjének fejlődését. A programot az elkövetkező években több adományozó szervezet is támogatta: 2003-ban a Nyitott Társadalomért Alapítvány, 2004-ben a Pontis Alapítvány és az Amerikai Nagykövetség azzal a különbséggel, hogy csak a pályázat intézményi hátterét támogatták az újra osztható forrásokat a társulásunknak kellett megszerezni. Minden esetben sikerült a pályázatok kötelezettségeit teljesíteni és 2006-ig a rendszer 90 pályázatot támogatót 780 ezer koronával.

SWOT a független támogatási rendszerre:

Előnyök: rugalmas, transzparens, pluszforrásokat jelentenek a célcsoportoknak, biztosíthatják

nagyobb pályázatok részfinanszírozását, stb.

Hátrányok: a folyamatos adománygyűjtés, leterhelheti a szervezet emberi erőforrásait, stb.,

Lehetőségek: a 2% az adóból a térségben marad, diverzifikált támogatási stratégia, stb.,

Veszélyek: a nem megfelelő kommunikációból származó félreértések stb.

Szociális tőke: a civil szervezetek, intézmények, önkormányzatok, vállalkozók és magánszemélyek együttműködési készsége segíteni a helyi a közösséget.

Az alap küldetése: Segíteni a járás szociális és gazdasági tőkéjének növelését.

Helyi támogatási rendszer, alap, források, adománygyűjtés

Gondok vannak a városban, járásban

Meg kell őket oldani

Hogyan?

Eszköz: Támogatási rendszer a gondok megoldásának fedezésére

Lépések:

1. a rendszert elfogadtatni a helyi közösséggel
2. pályázat, amely megfogalmazza:
 - a célcsoportot (pályázatot benyújthatók körét)
 - átlátható és transzparens támogatási rendszer (grantová politika)
 - felügyelő és értékelő bizottságot
 - a grantok elosztásának módját, időharmonogramját
 - elszámolást
 - ellenőrző és monitorozó rendszert

A támogatási rendszer pénzügyi háttere:

- pályázati források
- helyi adományozók
- adományok a természetes személyek és vállalkozók adójának 2%-ból

Pénzügyi források aránya 1. év

Amerikai Fejlesztési Ügynökség	Helyi adományozók: magánszemélyek, önkormányzatok, vállalkozók, 1%
50%	50%

Arány. 1:1

Adománygyűjtési technika:

- levél
- személyes megkeresések
- 1%-os kampány

Pénzügyi források aránya 2. év

Nyitott Társadalomért Alapítvány	Helyi adományozók: magánszemélyek, önkormányzatok, vállalkozók, 1%
40%	60%

Adománygyűjtési technika:

- levél
- személyes megkeresések
- 1%-os kampány

Pénzügyi források aránya 3. – 4. év

Amerikai Fejlesztési Ügynökség	Helyi adományozók: magánszemélyek, önkormányzatok, vállalkozók, Adományozók klubja, 1%
Csak a rendszer intézményi háttérét támogatták	100%

Adománygyűjtési technika:

- személyes megkeresések
- az Adományozók klubjának tevékenységéből származó források
- gyűjtés
- 1%-os kampány